

PRAWO KONSTYTUCYJNE

SEMESTR LETNI 2017/2018

mgr Anna Kuchciak

KWESTIE ORGANIZACYJNE

KONTAKT I KONSULTACJE

WARUNKI ZALICZENIA

DODATKOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEBIEGU ZAJĘĆ

Zarządzenie nr 18/2017 Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 lipca 2017 r.
w sprawie monitorowania obecności na zajęciach na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii UWr

PROPONOWANA LITERATURA PRZEDMIOTU

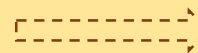
ZAKRES MATERIAŁU

ZASADA SUWERENNOŚCI NARODU

Art. 4 Konstytucji RP

1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.

2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

„(...) my, Naród Polski - wszyscy obywatele Rzeczypospolitej (...)”

Preambuła Konstytucji RP

„Art. 4 Konstytucji formułuje zasadę zwierzchnictwa Narodu, której treścią jest uznanie woli Narodu jako jedyne źródła władzy i sposobu legitymizowania sprawowania władzy. Oznacza ona, że źródłem władzy w Rzeczypospolitej Polskiej nie może być jednostka, grupa społeczna ani organizacja.” fragm. wyroku TK z 31 maja 2004 r., sygn. K 15/04

DEMOKRACJA

POŚREDNIA

BEZPOŚREDNIA

⇒ ZGROMADZENIE LUDOWE

⇒ INICJATYWA LUDOWA

⇒ OBYWATELSKA INICJATYWA
USTAWODAWCZA (materiały
z semestru zimowego)

⇒ PLEBISCYT

⇒ WETO LUDOWE

⇒ KONSULTACJE LUDOWE

⇒ R E F E R E N D U M

OBLIGATORYJNE
/
FAKULTATYWNE

OGÓLNOKRAJOWE
/
LOKALNE

RATYFIKACYJNE
/
KONSULTATYWNE

INSTYTUCJE DEMOKRACJI
BEZPOŚREDNIEJ

art. 90 ust. 3 ⇒ referendum w/s wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej, na podstawie której Rzeczpospolita Polska przekazuje organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach

art. 125 ⇒ referendum w/s o szczególnym znaczeniu dla państwa

art. 235 ust. 6 ⇒ referendum w/s zatwierdzenia zmiany Konstytucji, jeżeli dotyczy ona przepisów rozdziału I, II lub XII

REFERENDA OGÓLNOKRAJOWE

art. 170 ⇒ REFERENDUM LOKALNE

REFERENDA OGÓLNOKRAJOWE SĄ FAKULTATYWNE

ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym

(t.j.: Dz.U. z 2015 r., poz. 318 ze zm.)

art. 2:

1. Obywatele polscy, w drodze głosowania, wyrażają swoją wolę co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy poddanej pod referendum.
2. Referendum polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie albo pytania lub na dokonaniu wyboru między zaproponowanymi wariantami rozwiązań.

art. 4:

1. Referendum wyznacza się na dzień wolny od pracy.
2. Głosowanie w referendum może być przeprowadzone w ciągu jednego albo dwóch dni.
3. Jeżeli głosowanie w referendum przeprowadza się w ciągu dwóch dni, termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający.

TERMIN PRZEPROWADZENIA
REFERENDUM

art. 10:

Referendum przeprowadzają:

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza, powołana na podstawie przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy;
- 2) komisarze wyborczy, powołani na podstawie przepisów ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy;
- 3) obwodowe komisje do spraw referendum, zwane dalej „komisjami obwodowymi”.

ORGANY PRZEPROWADZAJĄCE
REFERENDUM

art. 37:

Kampanią referendalną jest prezentowanie swojego stanowiska przez obywateli, partie polityczne, stowarzyszenia, fundacje oraz inne podmioty w sprawie poddanej pod referendum.

KAMPANIA REFERENDALNA

+ art. 38

art. 33 **PROTEST PRZECIWKO WAŻNOŚCI REFERENDUM**

ustawy o referendum
ogólnokrajowym

P R O S T E S T
(n a p i ś m i e)

w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyniku referendum

przez Państwową Komisję Wyborczą

SĄD NAJWYŻSZY

art. 34 ustawy
o referendum ogólnokrajowym

art. 35 ustawy o referendum ogólnokrajowym

Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych rozstrzyga o ważności referendum, podejmując w tej sprawie uchwałę nie później niż w 60 dniu od dnia ogłoszenia wyniku referendum. Uchwałę o ważności referendum przedstawia się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu i Prezesowi Rady Ministrów, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej oraz przesyła Państwowej Komisji Wyborczej.

REFERENDUM W/S O SZCZEGÓLNYM ZNACZENIU DLA PAŃSTWA

Art. 125 Konstytucji RP

1. **W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.**
2. **Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.**
3. **Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący.**
4. **Ważność referendum ogólnokrajowego oraz referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6, stwierdza Sąd Najwyższy.**
5. **Zasady i tryb przeprowadzania referendum określa ustawa.**

art. 61 ustawy o referendum ogólnokrajowym:

1. **Sejm może postanowić o poddaniu pod referendum określonej sprawy z własnej inicjatywy, a także na wniosek Senatu, Rady Ministrów lub obywateli.** W przypadku gdy Sejm, w drodze uchwały, nie uwzględni wniosku o przeprowadzenie referendum, Marszałek Sejmu informuje o tym wnioskodawcę.
2. **Wniosek o zarządzenie referendum powinien określać propozycje pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum.**

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. - Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej:
art. 65 ust. 3.: *Sejm może postanowić o poddaniu określonej sprawy pod referendum z własnej inicjatywy na wniosek złożony przez Prezydium Sejmu, komisję sejmową lub co najmniej 69 posłów; art. 34 ust. 1 stosuje się odpowiednio; do wniosku dołącza się uzasadnienie.*

art. 62 ustawy o referendum ogólnokrajowym:

1. **Sejm w uchwale o zarządzeniu referendum ustala treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum.**
2. **Szczegółowy tryb** podejmowania przez Sejm uchwały o zarządzeniu referendum, jak również rozpatrywania wniosków, o których mowa w art. 61 ust. 1, **określa regulamin Sejmu.**

art. 63 ust. 1-2 ustawy o referendum ogólnokrajowym:

1. **Sejm może postanowić o poddaniu określonej sprawy pod referendum z inicjatywy obywateli, którzy dla swojego wniosku uzyskają poparcie co najmniej 500 000 osób mających prawo udziału w referendum.**
2. **Referendum z inicjatywy obywateli nie może dotyczyć:**
  - 1) **wydatków i dochodów, w szczególności podatków oraz innych danin publicznych;**
  - 2) **obronności państwa;**
  - 3) **amnestii.**

zob. szerzej: art. 63 ust. 3-8

ograniczenie!

art. 64 ustawy o referendum ogólnokrajowym:

1. **Prezydent Rzeczypospolitej przekazuje Senatowi projekt postanowienia o zarządzeniu referendum, zawierający treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum, a także termin jego przeprowadzenia.**
2. **Senat w terminie 14 dni od dnia przekazania projektu postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej, o którym mowa w ust. 1, podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na zarządzenie referendum.**
3. **Szczegółowy tryb wyrażania przez Senat zgody, o której mowa w ust. 2, określa regulamin Senatu.**

wynik wiążący jeżeli → w referendum wzięła udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania **FREKWENCJA!**

rozstrzygnięcie w referendum

jeżeli → w odpowiedzi na postawione **pytanie oddano większość ważnych głosów pozytywnych** albo **negatywnych**

jeżeli → **na jeden z zaproponowanych wariantów** rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum **oddano najwięcej ważnych głosów**

art. 66 ustawy o referendum ogólnokrajowym

---

art. 67 ustawy o referendum ogólnokrajowym

Właściwe organy państwowe podejmują niezwłocznie czynności w celu realizacji wiążącego wyniku referendum zgodnie z jego rozstrzygnięciem przez wydanie aktów normatywnych bądź podjęcie innych decyzji, nie później jednak niż w terminie 60 dni od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego o ważności referendum w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

REFERENDUM OGÓLNOKRAJOWE W/S WYRAŻENIA ZGODY NA RATYFIKACJĘ UMOWY MIĘDZYNARODOWEJ

Art. 90 Konstytucji RP

- 1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.*
- 2. Ustawa, wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.*
- 3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.*
- 4. Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.*

ALTERNATYWNE
PROCEDURY

art. 70 ustawy o referendum ogólnokrajowym:

- 1. O wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej w drodze referendum decyduje Sejm, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.*
- 2. O podjęciu uchwały, o której mowa w ust. 1, Marszałek Sejmu zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów.*

Art. 70a

W przypadku nieuchwalenia, w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji, ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, Sejm może podjąć uchwałę o wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację takiej umowy. Przepis art. 70 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 71

- 1. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej może zarządzić Sejm lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu na zasadach i w trybie określonych w art. 60.*
- 2. Uchwałę o zarządzeniu referendum Sejm podejmuje z własnej inicjatywy. Do uchwały Sejmu o zarządzeniu referendum stosuje się odpowiednio przepis art. 65 ust. 1. Szczegółowy tryb podjęcia uchwały określa regulamin Sejmu.*
- 3. Do postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu referendum przepis art. 64 i 65 ust. 1 stosuje się odpowiednio*

wynik wiążący **jeżeli** → w referendum wzięła udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania **FREKWENCJA!**

Prezydent RP uzyskuje zgodę na ratyfikację umowy

jeżeli → **wynik wiążący + większość głosów ważnych** oddana za pozytywną odpowiedź

Prezydent RP nie uzyskuje zgody na ratyfikację umowy

jeżeli → **wynik wiążący + większość głosów ważnych** oddana za negatywną odpowiedź

R E F E R E N D U M O G Ó L N O K R A J O W E
REFERENDUM OGÓLNOKRAJOWE W/S ZATWIERDZENIA ZMIANY KONSTYTUCJI RP

art. 235 ust. 1 i ust. 6 Konstytucji RP

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej.

(...)

6. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku. Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących.

art. 78 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym:

1. Pytanie w referendum rozpoczyna się od słów:

„Czy jesteś za przyjęciem zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., dokonanej ustawą z dnia ... (tytuł ustawy)?”

Czy jesteś za przyjęciem
zmiany Konstytucji
Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 2 kwietnia 1997 r.,
dokonanej ustawą z dnia ... ?

WYNIK REFERENDUM: zmiana Konstytucji zostaje przyjęta - jeżeli → za zmianą opowiedziała się większość głosujących

~~FREKWENCJA~~

art. 235 ust. 6 Konstytucji RP

art. 79 ustawy o referendum ogólnokrajowym:

1. Przyjęcie w referendum zmiany Konstytucji następuje wówczas, gdy opowiedziała się za nią większość głosujących.

2. Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu ustawę o zmianie Konstytucji niezwłocznie po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej uchwały Sądu Najwyższego o ważności referendum.

3. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje przyjętą w referendum ustawę o zmianie Konstytucji w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia przez Marszałka Sejmu tej ustawy do podpisu i zarządza jej niezwłoczne ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

REFERENDUM LOKALNE

art. 170 Konstytucji RP:

Członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego określa ustawa.

ustawa z 15 września 2000 r. o referendum lokalnym

(t.j.: Dz.U. z 2016 r., poz. 400 ze zm.)

art. 2:

1. W referendum lokalnym, zwanym dalej „referendum”, mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego jako członkowie wspólnoty samorządowej wyrażają w drodze głosowania swoją wolę:

1) w sprawie odwołania organu stanowiącego tej jednostki;

2) co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej tej wspólnoty, mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów danej jednostki;

3) w innych istotnych sprawach, dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących tę wspólnotę.

2. Przedmiotem referendum gminnego może być również:

1) odwołanie wójta (burmistrza, prezydenta miasta);

2) samoopodatkowanie się mieszkańców na cele publiczne mieszczące się w zakresie zadań i kompetencji organów gminy.

3. Referendum polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie lub pytania w zakresie spraw określonych w ust. 1 i 2 albo na dokonaniu wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami.

art. 3:

W referendum mają prawo brać udział osoby stale zamieszkujące na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadające czynne prawo wyborcze do organu stanowiącego tej jednostki.

REFERENDUM LOKALNE

OBLIGATORYJNE

- SAMOPODOKOWANIE SIĘ MIESZKAŃCÓW NA CELE PUBLICZNE MIESZCZĄCE SIĘ W ZAKRESIE ZADAŃ I KOMPETENCJI ORGANÓW GMINY;
- ODWOŁANIE ORGANU STANOWIĄCEGO J.S.T., WÓJTA (BURMISTRZA / PREZYDENTA MIASTA).

FAKULTATYWNE

GMINNE

POWIATOWE

WOJEWÓDZKIE

art. 6 ustawy o referendum lokalnym

REFERENDUM LOKALNE PRZEPROWADZA SIĘ NA WNIOSEK:

REFERENDUM GMINNE

10 % uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy / powiatu

REFERENDUM POWIATOWE

LUB

Z INICJATYWY ORGANU STANOWIĄCEGO J.S.T.

REFERENDUM WOJEWÓDZKIE

5% uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa

art. 4 ustawy o referendum lokalnym

ODWOŁANIE ORGANU STANOWIĄCEGO J.S.T. PRZED UPŁYWEM KADENCJI

--- ➔ **wyłącznie** na wniosek mieszkańców

REFERENDUM W/S ODWOŁANIA WÓJTA/BURMISTRZA/PREZYDENTA --- ➔ **także** z inicjatywy **rady gminy**

WNIOSEK O ODWOŁANIE ORGANU STANOWIĄCEGO J.S.T. I WÓJTA (BURMISTRZA/PREZYDENTA)

--- ➔ może zostać złożony **po upływie 10 m-cy od dnia wyboru organu** albo **10 m-cy od dnia ostatniego referendum w/s jego odwołania** i **nie później niż na 8 m-cy przed zakończeniem jego kadencji**

art. 5 ustawy o referendum lokalnym

WAŻNOŚĆ REFERENDUM

ważne referendum *-jeżeli-* → wzięło w nim udział **co najmniej 30% uprawnionych go głosowania**

ALE:

referendum w/s odwołania organu j.s.t. pochodzącego z wyborów bezpośrednich jest ważne

-jeżeli- → wzięło w nim udział **nie mniej niż 3/5 liczby biorących udział w wyborze odwoływanego organu**

art. 55 ustawy o referendum lokalnym

WYNIK REFERENDUM

rozstrzygający wynik *-jeżeli-* → za jednym z rozwiązań w/s oddano **więcej niż połowę ważnych głosów**

ALE:

wynik referendum gminnego w/s samoopodatkowania się na cele publiczne jest rozstrzygający

-jeżeli- → za samoopodatkowaniem oddano **co najmniej 2/3 ważnych głosów**

art. 56 ustawy o referendum lokalnym

art. 65 ustawy o referendum lokalnym:

Jeżeli referendum zakończy się wynikiem rozstrzygającym w sprawie poddanej pod referendum, właściwy organ jednostki samorządu terytorialnego niezwłocznie podejmie czynności w celu jej realizacji.

art. 66 ustawy o referendum lokalnym

1. W terminie 7 dni od dnia podania wyników referendum do wiadomości publicznej w sposób, o którym mowa w art. 63 ust. 2, każdy uprawniony do wzięcia w nim udziału mieszkaniec danej jednostki samorządu terytorialnego może wnieść protest, jeżeli dopuszczono się naruszenia przepisów ustawy, a naruszenie to mogło wywrzeć istotny wpływ na wynik referendum.

2. Do wnoszenia i rozpoznawania protestów oraz skutków ich uwzględnienia stosuje się odpowiednio przepisy art. 59–61, art. 63 ust. 1 i 2 oraz art. 64 ustawy, o której mowa w art. 1 ust. 2, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Sąd okręgowy rozpatruje protest w ciągu 14 dni od dnia zgłoszenia protestu z udziałem wnoszącego protest i przedstawiciela właściwej terytorialnej komisji, a jeżeli protest dotyczy referendum w sprawie odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego – również z udziałem komisarza wyborczego.

P R O T E S T

w terminie **7 dni od dnia podania wyników** do publicznej wiadomości

SĄD OKRĘGOWY

Prezentacja została przygotowana na podstawie:

→ Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: komentarz*, Warszawa 2012 r.;

→ Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2015 r.;

→ Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne: zarys wykładu*, Warszawa 2016 r.;

→ Jabłoński M., Jarosz-Żukowska S., *Prawo konstytucyjne w formie pytań i odpowiedzi*, Wrocław 2003 r.